

УДК 338 (477):339.727

Федоров Гліб Омелянович,аспірант кафедри регіонального розвитку та місцевого самоврядування ХарPI НАДУ,
м. Харків

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

У статті проведено теоретичний аналіз підходів до розгляду понять «механізм» та «організаційно економічний механізм», запропоновано визначення поняття «організаційно-економічний механізм державного регулювання залучення інвестицій», запропоновано на основі важливих характеристик процесу державного регулювання використання нових підходів до державного регулювання залучення інвестицій, обґрунтовано необхідність удосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання залучення іноземних інвестицій в Україні, сформовано та запропоновано основні напрями удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання залучення іноземних інвестицій.

Ключові слова: інвестиції, державне регулювання, залучення інвестицій, механізм, іноземні інвестиції, організаційно-економічний механізм.

Постановка проблеми. Сьогодні за умов розвитку кризових явищ в економіці України загострюється потреба вдосконалення державного регулювання залучення інвестицій, котрий виступає ефективним способом для активізації економічних процесів у державі. Не зважаючи на рівень економічного розвитку, кожна держава прагне до залучення іноземного капіталу, отримуючи прямий та непрямий ефекти від інвестиційних вкладень. У питанні державного регулювання залучення інвестицій провідну роль відіграють макроекономічні фактори. Проте прямі іноземні інвестиції не відіграють належної ролі у забезпеченні ринкової трансформації української економіки, її становленні та зростанні. Способи та методи регулювання залучення інвестицій в Україну, що використовуються сьогодні, є досить диференційованими, а їх кількість – значною. Проте застосування цих методів, яке, здавалося б, здатне забезпечити виведення інвестиційного фактору на рівень визначального чинника у формуванні позитивних зрушень економічного розвитку та забезпечити реальне зростання

економіки в країні, на практиці не призводять до очікуваного ефекту. Наявні методи і способи не є досконалими, часто не враховують реалій сьогодення, особливостей економічного розвитку країни, динамічного впливу значної кількості зовнішніх та внутрішніх факторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідженню теорії інвестицій присвятили свої праці Л. Горбатюк, Л. Гітман, М. Джонк, А. Загородній, Б. Карпінський, Т. Майорова, М. Мельник, І. Сазонець, В. Федорова та ін. У сучасній науці питання державного регулювання, у тому числі й регулювання залучення інвестицій, вивчали В. Беседін, Ф. Важинський, О. Герасименко, У. Гладка, І. Крейдич, В. Марцин, С. Москвін, Н. Русин, О. Савіцька, Ю. Сафонов, О. Стадницька, І. Юхновський та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Відзначаючи безсумнівну цінність здійснених наукових досліджень, варто зауважити, що на даному етапі розвитку економіки України важливим є використання науково обґрунтованого та економічно доцільного з практичної точки зору організаційно-економічного механізму регулювання залучення інвестицій. Зокрема, актуальним є осучаснення та вдосконалення науково-теоретичних та методичних засад для розробки рекомендацій щодо вдосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання залучення інвестицій.

Мета статті полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні удосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання залучення іноземних інвестицій в Україну.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо за доцільне розпочати дослідження з визначення понять «механізм» та «організаційно-економічний механізм». Трактують категорії «механізм» в економічній науці досить неоднозначне. Існує багато підходів до розуміння його економічної сутності. О. Шапуров звертає увагу на те, що термін «механізм» має технічне походження і

в економічному розумінні означає засіб, яким можна привести що-небудь в дію, спонукати діяльність [11, с. 69]. Враховуючи це, можна говорити, що механізм виступає засобом, який приводить у дію державне регулювання, тобто надає йому динамізму та робить можливим досягнення останнім певної цільової установки. Проте, вагомим, при дослідженні сутності організаційно-економічного механізму, є виділення його характеристик, виходячи саме із різновидності даного механізму.

Організаційно-економічний механізм є частиною системи господарювання в конкретний період розвитку національного господарства будь-якої країни та являє сукупність двох різнорідних, але взаємопов'язаних складових – організаційної складової та економічного компонента [6]. Безсумнівно, організаційно-економічний механізм є модифікацією економічного, проте варто відзначити, що організаційна та економічна складові в ньому є врівноваженими з одночасним використанням першої для здійснення регулятивного впливу на другу. Економічна складова даного механізму включає всі економічні процеси та явища, сукупність чинників, які на них впливають, систему взаємозв'язків, яка формується за участі певного суб'єкта. Варто відзначити, що є певні характеристики в організаційно-економічному механізмі, які недоцільно відносити виключно до організаційного чи економічного компонента. Зокрема, сукупність факторів може бути поділена на дві групи: організаційні та економічні. Суб'єкт може розглядатися як елемент, що реалізує економічні процеси (економічна складова) та регулює дані процеси (організаційна складова).

Організаційно-економічний механізм – це складна цілісна система, що формується на основі тісних взаємозв'язків і взаємозалежностей між окремими елементами. Щодо його складу, то згідно з дослідженнями сучасних науковців у ньому можна виділити значну кількість елементів. Організаційно-економічний механізм розглядають як: «систему взаємопов'язаних принципів, методів, алгоритмів управління, спрямованих на досягнення стратегічних цілей» [5], систему форм, методів та інструментів управління [4, с. 76], комплекс взаємопов'язаних підходів, методик, важелів і процедур [3, с. 125].

Неоднозначність в підходах обумовлює потребу в обґрунтуванні складових елементів механізму.

Відомий дослідник інвестиційної діяльності С. Тесля під організаційно-економічним механізмом залучення прямих іноземних інвестицій розуміє систему гармонізації державного регулювання та ринкового механізму саморегуляції економіки, спрямовану на формування сприятливого інвестиційного середовища для надходження в країну ресурсів зовнішнього інвестування [10, с. 454]. У даному контексті важливою є складова регулювання, яка в різних ступенях є визначальною при формуванні організаційно-економічного механізму. При цьому доцільним є виділення різних рівнів регулювання, серед яких основними є ринковий механізм та державне регулювання.

Отже, можна стверджувати, що організаційно-економічний механізм державного регулювання залучення інвестицій – це сукупність взаємопов'язаних форм, методів, засобів та інструментів державного регуляторного впливу на різні фактори, взаємозв'язок яких обумовлений єдиною цільовою спрямованістю – створення сприятливих умов для залучення інвестицій в економіку держави, що реалізуються суб'єктом – державою по відношенню до центрального об'єкта – процесу залучення інвестицій, а це, у свою чергу, передбачає регулювання джерел та напрямів залучення інвестицій.

Розробка нових підходів до державного регулювання залучення інвестицій, через різні методи та інструменти впливу, має ґрунтуватися на врахуванні можливостей визначати та формувати їх таким чином, щоб підвищити привабливість економіки для інвестицій. На нашу думку, дієвими та ефективними, щодо сприяння залученню інвестицій в економіку держави, будуть наступні заходи:

– формування центрів пошуку інвестора, основна робота яких спрямовуватиметься на дослідження ринків потенційних інвесторів та проведення політики залучення їх до інвестування, на основі представлення їм найбільш цікавих проектів для вкладення інвестиційних ресурсів;

– проведення заходів щодо благодійного інвестування (в об'єкти соціально-культурної сфери), яке передбачатиме об'єднання фінансових ресурсів представників великого та середнього бізнесу для інвестиції в обраний об'єкт. Благодійне інвестування можливо реалізувати завдяки проведенню відкритих аукціонів із широким висвітленням їх в засобах масової інформації, приверненням уваги до інвесторів, їх популяризації;

– формування, розвиток та закріплення міждержавних відносин, налагодження співпраці з територіально наближеними регіонами інших держав на основі розробки програм співпраці, взаємодії у певних галузях, сферах діяльності, формування програм обміну кадрами, максимально спрямовуючи таку співпрацю на залучення інноваційних методик, новітніх техніки та технології виробництва тощо;

– формування дозвільної процедури на будівництво великих торговельних центрів у містах (або інших об'єктів, що характеризуються в регіоні максимальним попитом з боку інвесторів) за умови взяття забудовником зобов'язання щодо інвестування в інші об'єкти економіки, в першу чергу пов'язані з об'єктом його будівництва;

– встановлювати вартість таких інвестицій варто залежно від проектно-кошторисної вартості об'єкта будівництва на рівні 8–18 %. Перевищення цих норм недоцільне, адже виникає ризик зниження рейтингу інвестиційної привабливості. Обов'язки повної реалізації суміжного об'єкта покласти на забудовника. У такий спосіб збільшаться обсяги залучення інвестицій у менш привабливі для інвестора об'єкти, насамперед в інфраструктуру, високий рівень розвитку якої є важливим критерієм для вибору інвестування потенційними інвесторами;

– часткове інвестування об'єктів пріоритетної важливості для з бюджету з наданням права поступового викупу інвестором частки, що належить державі в об'єкті інвестування.

Запропоновані підходи щодо сприяння залученню інвестицій розроблені на основі важливих характеристик процесу державного регулювання: максимальної поінформованості про об'єкт інвестування, знання проблем та переваг економіки держави.

Однією з основних організаційних регіональних умов щодо сприяння залученню інвестицій є ефективність діяльності місцевої влади, рівень її відкритості та комунікації із бізнесом. Регіональна влада має проводити політику максимального сприяння різнобічному розвитку територій, а закритість та відсутність доступу до неї призводить до відокремленості влади від існуючих проблем регіону і не дозволяє реалізувати заходи щодо їх усунення.

Основним інструментом для підвищення рівня відкритості влади на місцях є прямий діалог з громадськістю, який практично неможливо в належній мірі використовувати на рівні держави. Налагодження діалогу стає можливим завдяки залученню представників різних громадських інституцій та бізнесу до вирішення важливих питань щодо управління та життєдіяльності регіону. Для цього варто практикувати громадські обговорення ключових рішень. При розробці планів, програм та стратегій регіонального розвитку доцільним є залучення фахівців різних сфер. Інформація щодо діяльності органів регіональної влади має бути доступною широкій громадськості. Ефективними джерелами її розповсюдження є засоби масової інформації, а саме: місцеве телебачення та місцеві газети. У сучасних умовах, на передовий план в якості інформаційного джерела все більше виходить інтернет-ресурс. Органи місцевої влади використовують офіційні сайти. В якості вимоги до підвищення їх цінності, з точки зору інформування, варто відзначити потребу у ефективному дизайні та правильній структурованості сайтів, максимальній їх наповненості, висвітленні актуальної інформації, анонсуванні всіх важливих заходів із залученням органів місцевої влади та всіх рішень, що мають ухвалюватися, можливості отримання інформації із сайтів на декількох іноземних мовах [9].

Важливою організаційною умовою для забезпечення притоку інвестицій у різні сфери регіону є фінансова складова. Проте наразі даний ресурс обмежений трьома важливими факторами:

- недостатнім рівнем доходів та обмеженням видатків із бюджетів різних рівнів;
- обмеженістю місцевих бюджетів у доходній частині через передачу значної частини на центральний рівень і брак власних джерел для наповнення бюджету;
- наявністю альтернативних і не менш важливих напрямків використання бюджетних ресурсів (зокрема на соціальну сферу, безпеку держави тощо).

Інвестиційна політика вимагає розробки довгострокової стратегії залучення прямих іноземних інвестицій, що повинна включати постійний і ретельний аналіз головних конкурентів:

- великих ринків, що розвиваються, джерел інвестицій;
- аналіз галузей промисловості країни і їхніх потреб; визначення пріоритетів і цілей для галузей промисловості в інвестиційній політиці;
- розробку ефективних інструментів для пошуку і залучення необхідних форм і видів інвестування [7, с. 43].

Переважаюча більшість заходів державного регулювання іноземного інвестування впроваджується за допомогою правових форм. Тому вдосконалення системи та принципів правового регулювання іноземного інвестування є вирішальним чинником пошкваллення надходжень капіталу нерезидентів.

Для стимулювання залучення прямих іноземних інвестицій та усунення негативних тенденцій в економіці країни необхідно, щоб основні положення законодавчих актів щодо умов іноземного інвестування не тільки відповідали міжнародним нормам, а й виконувались. Зарубіжний інвестор має сприйняти Україну як стабільну і передбачувану країну, а її економіку такою, де

макроекономічна стабільність асоціюється не лише з низькими темпами інфляції, а й із послідовним розвитком, включаючи стабільні темпи зростання виробництва, платоспроможний попит, а також економічну структуру, яка постійно модернізується.

Виходячи з того, що ефективні інноваційні технологічні зміни є головним чинником довгострокового соціально-економічного розвитку, всі розвинуті держави мають так звану національну інноваційну систему, що являє собою комплекс інституційних, правових та економічних заходів щодо стимулювання інноваційних технологічних змін у країні для забезпечення національних стратегічних переваг та ефективної міжнародної конкурентоспроможності як на внутрішньому так і на зовнішніх ринках [1, с. 150].

В Україні практично відсутня державна політика з формування її інвестиційного іміджу, майже не використовується світовий досвід. Слід зазначити, що формування інвестиційного іміджу держави несумісне з бюрократизмом і корупцією у владних структурах та «неформальними» зборами до різних фондів. Державна політика щодо формування інвестиційного іміджу потребує докорінних змін і має проводитись на якісно вищому рівні.

Постає гостра потреба у зміні ставлення до інвесторів органів місцевої влади і самоврядування. Більшість із них не створюють умови для інвестування, а чекають коли інвестори прийдуть до них самі. Регіональні органи влади повинні активно залучати інвестиційний капітал, сприяти їх надходженню. Крім законодавчого забезпечення для залучення інвестицій у регіони необхідно максимально проводити виставки, міжнародні інвестиційні конференції, створювати торговельно-економічні лінії за кордоном.

Так, з метою вдосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання інвестицій в Україні пропонується зосередити увагу на інформаційному забезпеченні. Доцільним було б формування центру інформування іноземних інвесторів. До функцій цього центру варто віднести: надання

інформаційних, оперативних та консультативних послуг, формування каталогів підприємств, що приватизуються, бази електронних даних, постійне оновлення інформації та її рекламування, проведення аукціонів, конференцій, маркетингових заходів. Варто зазначити, що недостатня поінформованість іноземних інвесторів про внутрішні особливості країни, куди вкладаються інвестиції, замінюється більш інтенсивною консультативною допомогою. Так, велике значення для іноземних інвесторів має детальне ознайомлення з економічними та правовими умовами країни. Йдеться про значне розширення інформаційного простору інвестиційної діяльності для нерезидентів, систематизацію та регулярне оновлення банку даних інвестиційних проектів, розроблених відповідно до міжнародних стандартів. Одним з несприятливих моментів для України є те, що іноземні інвестори отримали майже повну інформацію про масштаби тіньової економіки, що, звичайно, стримує їхню ініціативу [2, с. 36].

Визначальним аспектом вітчизняної інвестиційної моделі повинна стати орієнтація на внутрішні джерела фінансування, які дадуть наступний поштовх до подальшого інвестиційного зростання та поступового збільшення прямих і портфельних іноземних інвестицій. Дана модель повинна охоплювати ретельну оцінку законодавчих актів та постанов уряду України, які сприяли б суттєвому зниженню рівня непевності та підвищенню ефективності, надійності та прозорості економічної політики, які повинні включати:

- спрощення правил та інструкцій стосовно ліцензування, оподаткування та репатріації прибутків;
- прискорення приватизації та зміцнення цього процесу, доступ іноземних інвесторів до приватизації, скорочення обмежень стосовно реструктуризації приватизованих підприємств;
- розробку і впровадження системи вітчизняних фондових індексів: для оцінки ефективності «прямих» і «портфельних» іноземних інвестицій; для прогнозування кон'юнктури фондового ринку [8, с. 50].

Основними пріоритетами та сприяннями розвитку іноземного інвестування є:

- стабілізація політичної ситуації в країні;
- формування стабільного законодавчого середовища для підприємництва;

розширення сфери пошуку джерел інвестиційних ресурсів;

- здійснення інвестиційно-орієнтованої рекламної компанії;
- створення інфраструктури організаційної і правової підтримки інвестиційної діяльності.

У зв'язку з цим доцільне формування:

– організацій, що займаються розробкою та експертизою проектів підприємств з іноземним фінансуванням;

– банків, що надаватимуть гарантії; страхових компаній, які будуть здійснювати страхування комерційних і некомерційних ризиків при реалізації виробничих проектів;

– інформаційно-консалтингових фірм, інвестиційних фондів.

Отже, за підсумками можна стверджувати, що організаційно-економічний механізм державного регулювання залучення інвестицій дозволяє реалізовувати комплексний підхід до використання різних методів, засобів, інших регуляторів для впливу на процеси залучення інвестицій з метою забезпечення скоординованості та відповідності руху інвестиційних ресурсів стратегічним пріоритетам розвитку держави.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, організаційно-економічний механізм державного регулювання залучення інвестицій, що побудований на основі поєднання різних функціональних блоків, дозволяє об'єднати складові такого механізму з метою забезпечення векторного підходу у формуванні сприятливих організаційних умов залучення інвестицій в розрізі кожного із таких блоків.

Іноземні інвестиції є сьогодні тим ресурсом, який, у всякому разі в найближчій перспективі, може найбільш вагомо сприяти підвищенню ефективності функціонування українських підприємств, а відтак і розвитку відповідних територій і міст, поліпшенню соціального захисту громадян. При запровадженні в життя всіх або хоч би частково саме пріоритетних заходів, зазначених в статті, створяться можливості для покращення інвестиційного середовища в державі і відповідно збільшиться потік прямих іноземних інвестицій уже в найближчій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія. Київ, 2004. 759 с.
2. Захарін С. В. Проблеми і перспективи інтеграції України до міжнародного інвестиційного ринку: монографія. Київ, 2004. 166 с.
3. Ковальчук М. В. Обґрунтування структури організаційно-економічного механізму інвестиційної підтримки мінерально-сировинної бази гірничо-збагачувального підприємства. *Бізнесінформ*. 2014. № 10. С. 123–127.
4. Мішенін Є. В., Коблянська І. І., Устік Т. В., Ярова І. Є. Еколого орієнтоване логістичне управління виробництвом: монографія / за ред. Є. В. Мішеніна. Суми, 2013. 247 с.
5. Момот Т. В. Вартісно-орієнтований організаційно-економічний механізм корпоративного управління холдинговими компаніями: стратегія отримання комбінаторних переваг: монографія. Харків, 2010. 220 с.
6. Савченко О. В. Сутність та складові організаційно-економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності на підприємстві. *Ефективна економіка*. № 12. 2013. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2635> (дата звернення: 15.06.2018).
7. Свірідова Н. Д. Прямі іноземні інвестиції: світовий досвід та стратегія залучення в економіку України: монографія. Луганськ, 2004. 164 с.
8. Структурні зміни та інвестиційні проблеми української економіки: *Матеріали третього конгр. Міжнар. укр. економ. асоц.* / ред. М. Герасимчук. Київ, 1997. 164 с.
9. Територіальна організація влади в Україні: опорний конспект лекцій / уклад. Ю. О. Куц, В. В. Мамонова. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2013. 40 с.
10. Тесля С. Організаційно-економічний механізм залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. *Формування ринкової економіки в Україні*. Вип. 19. 2009. С. 454–459.
11. Шапуров О. О. Формування ефективних механізмів господарювання в ринкових умовах. *Економіка та держава*. 2009. № 7. С. 69–71.

Fedorov G. E. Areas of Improvement of Organizational-Economic Mechanisms of State Regulation to Attract Investment.

The article deals with theoretical analysis of approaches to the consideration of the concepts of «mechanism» and «organizational and economic mechanism»; the definition of the concept of «organizational and economic mechanism of state regulation of investment attraction» is proposed,

based on the important characteristics of the state regulation process, the use of new approaches to state regulation of investment attraction, the necessity of improvement of the organizational and economic mechanism of state regulation of attraction of foreign investments in Ukraine is substantiated, the main directions of improvement of the organizational and economic mechanism of regulation of attraction of foreign investments were formulated and proposed.

Key words: investments, state regulation, attraction of investments, mechanism, foreign investments, organizational and economic mechanism.

Надійшла до редколегії 15.06.2018 р.

